

col·laboració

Nota sobre migracions temporals en la guerra i postguerra dels Matiners a Alcover (1847-1851)

Josep M. Grau i Pujol

Catalunya a mitjan del segle XIX patí una segona guerra carlina, coneguda amb el nom de la Guerra dels Matiners, en el fons fou una revolta popular de protesta, canalitzada pels carlins que s'aprofitaren de la crisi econòmica que afectava a pagesos arruïnats, obrers aturats i joves obligats a incorporar-se a l'exèrcit per lleves, agreujada per la pressió fiscal de l'impost dels consums, que provocà un enfrontament armat, el qual desembocà en un moviment migratori del camp vers la ciutat, sense oblidar l'exili polític a França. A l'Alt Camp es documenten quatre capitosts carlins, un a Alcover, Antoni Carrer (a) *favot*, pagès-propietari (I), un a Alió, Antoni Escoda, un altre a Miramar, Josep Masgoret i un darrer al Pla de Santa Maria, Gabriel Baldich. Robert Vallverdú en l'anàlisi del component social dels matiners a Catalunya, constata que el grup dels carlins l'integraven membres de l'aristocràcia comarcal, noblesa menor (urbana i rural) que havia prosperat en el segle XVIII gràcies al suport a la monarquia borbònica, així com els hisendats locals que romangueren fidels al tradicionalisme, tot i que aquests no participaren en la lluita activa. Per contra la burgesia industrial i comercial catalana es decantà vers el liberalisme (republicans i federalistes), el seu objectiu era eliminar els monopolis interiors i afavorir el proteccionisme. Els menestrals i pagesos que s'incorporaren a les files carlines ho feren per convicció ideològica o per aconseguir un sou estable

en un moment de crisi, al Principat el resultat de les investigacions ens permeten conèixer la seva distribució per sectors productius, així un 34% eren artesans, un 22% pagesos i ramaders i un 11% professions liberals (2). A causa del bandolerisme de les partides carlines i l'existència de pròfugs o desertors, les autoritats extremaren el control del moviment de les persones a través dels cossos de seguretat, així per anar d'un poble a l'altre s'havia de portar un passaport o passi emès per l'ajuntament, el qual era expedit si es comptava amb un avalador, i quan s'arribava a la destinació s'havia de segellar. En els arxius municipals es conserven registres d'aquests documents que esdevenen una eina de coneixement de les migracions interiors temporals (3). Nosaltres hem localitzat i buidat alguns registres de passis de radi de la Selva del Camp entre 1847 i 1851 conservats en el seu arxiu local, tant en el moment de la guerra, com la postguerra immediata, quan encara anaven retornant exiliats des de França, no ho hem fet de forma exhaustiva sinó parcialment, tot cercant dades relacionades amb Alcover, les Muntanyes de Prades i alguna altra comarca, val a dir que no sempre la font especifica totes les dades, poden manca-hi els cognoms, l'ofici, l'edat o el lloc; en relació a l'origen, no necessàriament és el de naixement o residència, sinó simplement de procedència; també es detallen els trets personals definitoris com són el color del cabell i de la pell, tipus de nas i cara, barba, ulls, estatura, etc.

El primer quadre que presentem relaciona els individus són arribats a la Selva procedents d'Alcover l'any 1847, en total tres homes: dos artesans joves i un sanitari (annex 1), el segon de la mateixa data registra els passis lliurats a gent de les Muntanyes de Prades que eren a la Selva, per nombre destaca els del poble de l'Albiol (sis), seguits dels de Mont-ral i Prades, aquí la seva ocupació és majoritàriament pagesa (annex 2). El tercer llistat documenta als de la Conca de Barberà: en total cinc conques, dos pagesos, un flequer i dos cirurgians (annex 3), el quart quadre és posterior, dels anys 1848-1851 i indica els lliuraments de passis en destinació Alcover (annex 4), aquí destaquen tres orígens clars, un el propi Camp de Tarragona amb la ciutat de Reus al capdavant, segueixen les Terres de l'Ebre (la Ribera d'Ebre i la Terra Alta), el Priorat i finalment la Conca de Barberà, malauradament no hi consta ni la professió ni l'edat, a excepció del cas concret d'un rodamón pobre.

La cinquena relació complementa l'anterior i fa referència a viatgers que d'altres procedències que es dirigeixen a Alcover (1848-1850), aquí apa-

reixen homes de les demarcacions de Barcelona i de Lleida, sense oblidar espanyols vinguts de l'Aragó o Castella (annex 5), per acabar anotem els qui entre 1847-1848, passen per la Selva i declaren marxar cap a les comarques gironines, bona part d'ells són pagesos, tret d'un minador (que feia mines i pous d'aigua), un ferrer i un confiter (annex 6) (5).

Tots aquests moviments són temporals, masculins i de caràcter laboral, els jornalers podien desplaçar-se en època de la recol·lecció dels fruits (verema, cereals o avellanes), altres oficis eren en si mateixos de gran mobilitat, com per exemple els traginers (*arrieros*), o els pastors, els xolladors, sense oblidar els artesans que anaven de poble en poble per vendre les seves mercaderies, a la Selva del Camp destaquen els ollers o terrissers que fabricaven i alhora venien tupins, però sense oblidar els espadenyers, sabaters, serrallers, calderers, llauners, saboners, etc. Els comerciants de bestiar visitaven les fires del Pirineu o de més aprop (Verdú, Santa Coloma de Queralt o Prades), aquí cal esmentar tractants de l'ètnia gitana. Altres ocupacions que provoquen desplaçaments són els músics, els cirurgians i metges, els religiosos, els propietaris. El 27 d'abril de 1852 passa per la Selva del Camp, el prevere i missioner Ignasi Serra, natural de Mojà i veí de la Seu d'Urgell en direcció les Borges Blanques (les Garrigues), l'acompanyava un altre sacerdot, Joan Vidal. Els itineraris personals sols es poden seguir quan els arxius conserven exemplars de passaports de particulars amb l'anotació al revers del full, dels llocs per on passaven, com és el cas del d'un captaire. La característica dels casos presentats és la seva temporalitat, per a l'emigració definitiva cal recórrer als padrons d'habitants (5). Quan es vagin continuant les recerques locals sobre la Guerra dels Matiners al Camp de Tarragona anirem coneixent amb més detall els perfils dels seus protagonistes (6).

Notes

1. L'obra de referència és la del Dr. Robert Vallverdú Martí, *La guerra dels Matiners a Catalunya (1846-1849)*, Barcelona, 2002. Sobre el tercer cap carlí vegeu l'article d'Adrià Rodrigo Marco, "El brigadier Josep Masgoret i Marcó i la Guerra dels Matiners (1846-1849)", *Quaderns de Vilaniu* (Valls) 18 (1990), ps. 3-12.
2. Vallverdú, *op. cit.* ps. 317-338.

3. Sobre aquesta tipologia cal consultar el treball de Carlos Galende i Mariano Ruipérez, "Los pasaportes, pases y otros documentos de control e identidad personal en España durante la primera mitad del siglo XIX. Estudio archivístico y diplomático", *Hidalguia* (Madrid), 303 (2004), ps. 169-208.
4. Per aquest territori disposem del treball de Josep Clara Resplandis, "Sobre la identitat dels matiners de les comarques del N.E. de Catalunya", *Estudi General* (Girona) I (1981), ps. 179-185.
5. Hem estudiat les altes del padró de Reus i els nouvinguts de Riudoms en aquesta ciutat, en total vuit famílies (catorze persones), quatre caps de casa són pagesos, un és moliner i un llauner, per ampliar informació vegeu, Josep M. Grau-Eugeni Perea, "Itineraris d'emigrants riudomencs durant la Guerra dels Matiners (1847-1849)", *La Flac* (Riudoms), 81 (2007), p. 5-6.
6. A causa de la destrucció dels llibres d'òbits alcoverencs durant la darrera guerra civil no podem conèixer els morts a Alcover, però si tenim notícia de les de l'Albiol, us remetem a Josep M. Grau-Roser Puig, "Morts violentes a l'Albiol a la II Guerra Carlina o Guerra dels Matiners (1846-1849)", *El Pont-Alt* (la Selva del Camp) 75 (1998), p. 12.

Annexos

1. Passis de radi emesos des de la Selva del Camp a persones procedents d'Alcover (1847)

- Antoni Mas, fuster, 22 a.
- Joaquim Puig, practicant, s. 46 a.
- Antoni Puigrodon, calderer, s. 24 a.

Abreviatures: s: solter; a: anys.

Font: AMSC, Fons Municipal de la Selva del Camp, sign. 7.486.

2. Passis de radi emesos des de la Selva del Camp a persones originàries de les Muntanyes de Prades (1847)

Albiol

- Josep Altés, pagès, 16 a.
- Jaume Anguera, s. 50 a.

- Francesc Barberà, pagès, c. 45 a.
- Francesc Barberà, pagès, 25 a.
- Joan Masdèu, pagès, c. 56 a. (vivia a Gràcia)
- Andreu Prats, pagès, c. 22 a.

Mont-ral

- Josep Altés, pagès, 28 a.

Prades

- Pere Cervera, pagès, 39 a. (era nat a Vallfogona de Riucorb, però vivia a Prades).

Abreviatures: s: solter; c: casat; a: anys.

Font: AMSC, Fons Municipal de la Selva del Camp, sign. 7.486.

3. Passis de radi emesos des de la Selva del Camp a persones originàries de la Conca de Barberà (1847)

- Montblanc: Vicenç Sugranyes, forner, s. 15 a.
- Sarra: Abdon Puig, apotecari, 32 a. i Josep Vila, cirurgià, c. 64 a.
- Solivella: Joan Pi, pagès, 50 a.
- Vilaverd: Josep Vila, cirurgià, 38 a.
- Vimodí: Pere Ferrer, pagès, c. 34 a.

Font: AMSC, Fons Municipal de la Selva del Camp, sign. 7.486.

4. Passis de radi emesos a persones procedents de la demarcació de Tarragona que des de la Selva del Camp es dirigeixen a Alcover (1848-1851)

Any	Nom i cognom	Origen
1850	Josep Basili	Ascó
1850	Miquel Boixera	Ascó
1850	Josep Montaña	Ascó
1850	Josep Serrano	Ascó
1851	Josep Jordà	Ascó
1850	Miquel Vila	Blancafort
1850	Pere Bareis	Constantí

1849	Josep Ruana	La Fatarella
1850	Joan Girona	Miravet
1850	Pasqual Pedrol	Miravet
1850	Josep Puig	Miravet
1850	Francesc Camisella	Móra d'Ebre
1851	Pere Pubill	El Morell
1850	Romeu Gomà	El Pla de Santa Maria (29 a.)
1848	Francesc Olivera	Poboleda (<i>pardisaserà</i> , 17 a.)
1850	Jaume Crusat	Porrera
1850	Benet Anguera	Riudecanyes
1850	Pascual Avante	Riudoms
1849	Josep Basilio	Reus
1850	Josep Batista	Reus
1850	Marc Cubells	Reus
1850	Joan Florència	Reus
1850	Teresa Tost	Reus
1849	Pau Basilio	Ulldecona
1850	(?) Bonet	Ulldecona (19 a.)
1850	Josep Solà	Ulldecona
1850	Antoni Roca	Vallmoll
1850	(?) Llop	Vilalba

Font: AMSC, Fons Municipal de la Selva del Camp, sign. 7.486

5. Passis de radi emesos a persones d'altres procedències que des de la Selva del Camp es dirigeixen a Alcover (1848-1850)

Any	Nom i Cognom	Origen
1850	Antoni Latorre	El Masnou Maresme
1850	Francesc Marquès	Sarrià (Barcelona)
1850	Jaume Oliver	Vilanova i a Geltrú (Garraf)
1850	Jordi Culla	Cervera (La Segarra)
1851	Bernabé Collell	Jaca (Aragó)
1850	Prudenci Viver	Maella (Aragó)
1850	Fernando de Juan	Lancel (Cuenca)

Font: AMSC, Fons Municipal de la Selva del Camp, sign. 7.486

6. Passis de radi emesos a persones que des de la Selva del Camp es dirigeixen a les comarques de Girona (1847-1848)

Any	Nom i Cognoms	Ofici	e.c.	Edat	Origen	Destinació
1848	Josep Prats	pagès	c.	25 a.	Selva C.	Anglès
1848	Pere Giralt	pagès	s.	27 a.	Selva C.	Anglès
1848	Hipòlit Rabassa	pagès	s.	24 a.	Selva C.	Anglès
1848	Josep Oller	---	-	25 a.	Selva C.	Anglès
1848	Francesc Pedrol	jornaler	-	26 a.	Vilanova E.	Anglès
1850	Esteve Sedó	---	-		Bellmunt P.	Anglès
1847	Ignasi Cabrer	minador	s.	18 a.	Reus	Girona
1847	Gregori Virgili	pagès	c.	33 a.	Selva C.	Girona
1847	Elies Molner	ferrer	s.	26 a.	Selva C.	Girona
1847	Josep Bover	pagès	s.	25 a.	Selva C.	Girona
1848	Josep Fonts	confiter	s.	22 a.	Selva C.	Girona

Abreviatures: s: solter; c: casat; a: anys.

Font: AMSC, Fons Municipal de la Selva del Camp, sign. 7474.